

JUHÁSZ ISTVÁN¹, HORVÁTH LÁSZLÓ², RÁCZ LÁSZLÓ^{2,3}

SERDÜLŐ KORÚ FIÚ KÉZILABDÁZÓK KIVÁLASZTÁSI FOLYAMATÁNAK TAPASZTALATAI / THE SELECTION PROCESS IN YOUTH TEAM HANDBALL

¹Eszterházy Károly Egyetem, Természettudományi Kar, Sporttudományi Intézet, Eger

²Magyar Kézilabda Szövetség, Budapest

³Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

Absztrakt

A Magyar Kézilabda Szövetség 2016-ban kezdte el azt a központi kiválasztási folyamatot, amely az adott korosztályok tehetségesnek ítélt játékosait hívatott felmérni kézilabda-specifikus tesztek formájában. A célunk az adott korosztályban a – felméréseket követően – a legtehetségesebb kézilabdázók kiválasztása és edzőmunkájának támogatása a kapott eredménynek alapján. A kiválasztás négy lépcsőben történik (megyei, régiós, országos, tudományos szintek). Az első három lépcsőben sportágspecifikus tesztek végéznak a vizsgálatban részt vevők, ahol a tesztek először időkényszer nélkül, míg a második lépcsőben időkényszer alatt kell végrehajtaniuk. A harmadik részében a kiválasztottak játékkészségét vizsgáljuk. A folyamat lezárásaként – negyedik lépcső – a kiválasztott sportolók (kb. 60 fő) részt vesznek egy terheléses diagnosztikai, valamint humánbiológiai vizsgálaton is. Miután a két vizsgálat eredményét elemeztük, a szövetség elkészíti a játékosok rangsorát az adott korcsoportban (jelen tanulmány nem elemzi a tudományos diagnosztikai eredményeket). Az általunk elkészített eredményeket megosztjuk a klubedzőkkel, valamint az adott korosztály válogatott edzőivel, akik ennek megfelelően készítik el a játékosok további edzésprogramjait, amely biztosíthatja a kiválasztottak fejlődését a klub és a válogatott munka során. A további célunk a kiválasztási folyamattal az, hogy a tehetségek fejlődését megfelelő monitorozással biztosítani tudjuk, valamint hogy átfogó képet kapjunk az adott korosztály sportági technikai jártasságáról, terhelhetőségéről, valamint humánbiológiai állapotáról.

Kulcsszavak: kiválasztás, vizsgálat, elemzés, előrejelzés, fejlődés

Abstract

The popularity of handball in Europe and in Hungary has considerably increased in the past years. The responsibility of the coaches and trainers is to make a selection of players who will be able to play in the national team in various age categories. The HHF began the selection of talents in 2016. The procedure of the central selection is made up of four levels. (county, regional, national and scientific levels.) During the procedure in the first three steps the talented players execute specific handball tests with regard to their own positions on court. In this selection process we are looking for the best 60 players from 342 talents examined. The best 60 players participate in a humanbiologic examination. After analysing the results of both tests the HHF could make a good ranking among the players of the given age group. We can share the result of these tests and examinations with the coaches of the various clubs, who can prepare the further training programs on basis of the test results, thus ensuring the continuous development of the selected players.

Keywords: selection, examination, analysis ,prediction, progress

Bevezetés

A kézilabda sportág népszerűsége egyre nő Magyarországon. Az elmúlt években a látványcsapatsportágak állami támogatása révén egyre több gyermek kezdett el kézilabdázni. Fontos azonban, hogy a kézilabdajáték megismertetése és megszerettetése után minél többen maradjanak a sportágban, és megfelelő képzési és versenyeztetési rendszerben a lehető legmagasabb szintre jussanak el.

A sportolói bázis növelésével cél a piramis csúcsára – előbb az utánpótlás, majd a felnőttválogatottakhoz – minél több magasan képzett játékost juttatni. Ehhez több szempont szerinti objektív kiválasztásra van szükség. Ennek érdekében a Magyar Kézilabda Szövetség 2016-ban megbízott a kiválasztási folyamat kidolgozásával és a kiválasztással foglalkozó munkacsoport vezetésével.

A csapatsportágakban, így a kézilabdázásban is csak kevés olyan kutatás áll rendelkezésre, amely az élsportolói teljesítmény eléréshez szükséges feladatrendszert és az azokban való teljesítményszinteket próbálja feltárni. Ez különösen nehéznek bizonyul, mivel több játékos együttes teljesítménye határozza meg a csapat eredményességét, valamint a különböző posztoknak speciális a mozgásanyaga is.

Jelen tanulmányban a 2016–2017. évi kiválasztási folyamatban részt vevő 2002-es és 2003-as születésű fiú átlövő és irányító játékosok technikai felkészültségét vizsgáltuk.

Elméleti háttér

A tehetség és a beválás meghatározására a szakirodalomban többféle modellről és rendszerről tesznek említést (Bognár, 2010; Bíróné, 2011; Révész, 2008). A XX. század utolsó harmadától kezdve azonban megegyeznek abban, hogy több összetevőt jelölnek meg a tehetség faktoraiként. Renzulli (1978) három-körös modellt állított fel, amelyben a feladat iránti elkötelezettség, az átlagon felüli képességek és a kreativitás hármasa határozza meg a tehetséget. Mönks és Knoers (1997) a Renzulli által meghatározott három személyiségjegy kölcsönhatását kiegészítette a társak, a család és az iskola hatásaival, amelyek megértő, támogató háttérrel biztosítanak a tehetség megjelenéséhez. Czeizel (2003) az előző két elméletet tovább bővíti, és egy úgynevezett „ $2 \times 4 + 1$ sorsfaktor” modellt állít fel. Ebben az átlagon felüli adottságokat további elemekre, intellektuális és speciális mentális képességekre bontja, valamint a társadalom közvetlen hatását mint külső tényezőt is hangsúlyozza, amit a sors mint további befolyásoló tényező egészít ki.

Ezek a tehetségvizsgálatok leginkább az egyénben rejlő alapvető képességek és az őt körülvevő környezeti hatások vizsgálatából próbálja meghatározni a tehetség modelleket (Bognár, Trzaskoma-Bicsérdy, Révész, 2009). A megfelelő kiválasztás szükséges és kritikus feltétele a beválási esélyek növelésének, melyhez megfelelő környezet, szülői háttér, tudás és felkészültség szükséges (Bognár és mtsai, 2006). A sporttehetségvizsgálatok ezen túlmenően még speciálisabban a sportágra jellemző adottságok irányából is megközelítik a tehetség meghatározását (Bognár és mtsai, 2009).

A **sporttehetség** alapját a kiemelkedő motoros képességek, élettani és antropometriai tényezők, pszichikai adottságok, mentális képességek és kreativitás adják, amelyek alapján a sportoló magas szintű sportbeli teljesítőképességre válik alkalmassá.

„A sporttehetség-vizsgálatokból kiderül számunkra, hogy a veleszületett motorikus képességek, valamint az élettani és az antropometriai tényezők kiemelten szerepelnek a teljesítőképesség vonatkozásában, amikor a tehetség sportbeli megnyilvánulásáról beszélünk. Ezen túlmenően azzal is tisztában kell lennünk, hogy a tehetség ismervei közt találjuk még azt a rá jellemző tulajdonságot, hogy képes fejleszteni azon képességeit, amelyeket születésekor kapott.” (Juhász, 2017, 81. o.).

Az átlagos szintet jelentősen meghaladó – genetikailag öröklött – adottságok a gyermekben még csak potenciális lehetőséget jelentenek. A sporttehetség kibontakoztatásához azonban több külső tényező kedvező együtt hatására is szükség van, ezek alapján a tehetséget egy folyamat részleteként, és nem egy lezárt állapotként lehet értelmezni.

Kiválasztásnak nevezzük azt a folyamatot, melynek során egy sportolói csoportból – különböző szempontok alapján – egy adott sportágra, posztra, versenyszámra alkalmas személyeket szelektálunk (Révész és mtsai, 2005). Nádori (1995) szerint *a kiválasztás tehetséges, kedvező adottságú sportolók keresésének folyamata, tudományosan igazolt próbákkal, módszerekkel.*

A kiválasztás folyamatának első lépcsőfoka a szűrés, melynek során általános és sportágspecifikus tesztek alkalmazásával a potenciálisan alkalmasnak ítélt jelöltek szelektálása történik. Fontos meghatározni azt, hogy mely sportolói csoportból és milyen sportági jellemzők alapján, mely próbákat, teszteket alkalmazva végezzük a folyamatot. Ezen tesztek alkalmazásával mérhető, objektív, numerikusan kifejezhető adatokat kaphatunk, amelyek segítségével a gyerekek összehasonlíthatók egymással. Egy ilyen összetett vizsgálattal pontos képet kaphatunk a sportoló pillanatnyi teljesítőképességéről. Ez azonban akkor hordoz magában igazi, használható értéket, ha az várható fejlődésre vonatkozó, előrejelzési lehetőségeket magában foglaló információkkal szolgál.

Érdekes megállapítást tesz Révész (2008) doktori értekezésében, miszerint az úszók kiválasztásában az edzők ($N = 70$) mindössze 40%-a alkalmaz csak valamilyen tesztet a kiválasztási eljárásban, továbbá nem jellemző a hazai gyakorlatra, hogy ezeket a teszteket folyamatosan végeznék az edzők. Ehelyett még mindig a sikeren alapuló kiválasztás jellemző. (Révész, 2008, Révész, és mtsai, 2007)

A **beválás** kérdésköréről kevés szakirodalmi anyag található, leginkább munka- és pályaalakmassággal foglalkozó vizsgálatokkal találkozhatunk, amelyek viszont részben a sportra is vonatkoztathatók. Dawis és Lefqist (1984) szerint a munkához való igazodás elmélete azt fejezi ki, hogy ha az egyén és a szervezet összeillik – tehát megfelelnek egymásnak –, akkor az egyén hatékonyabb munkavégzésre képes, folyamatosan motivált marad, és mindig igyekszik megfelelni az elé állított elvárásoknak. Ennek analógiájára elmondhatjuk, hogy ha a kiválasztott sportoló képességének, tudásának, személyiségének megfelelő elvárásokkal találkozunk az edző a sportszervezet részéről, akkor hatékony együttműködésük révén magas szintű fejlődést érhet el a sportteljesítményét illetően. A beválás tehát azt mutatja meg, hogy a kiválasztott, tehetségesnek vélt egyén hogyan végzi a munkáját, a tehetséggondozás révén később mennyire válik eredményes, sikeres sportolóvá.

Az úszók esetében a beválást Révész (2008) az 1984-es ORV felmérés adatai alapján elemezte ($N = 351$). Az elemzés során megállapították, hogy a kiválasztási folyamatban elsősorban a sportági teszteket célszerű alkalmazni, hiszen ezek által határozható meg leginkább a beváltak és a nem beváltak közötti különbségek. Az antropometriai felmérés és az általános motoros tesztek eredményei nem mutattak szignifikáns különbséget (Révész, 2008).

A kézilabda sportágban bevált játékosok sportolói pályafutásuk korai szakaszából nincsenek olyan feldolgozható mérési eredmények, amelyekből következtetni lehetne a sportág magas szintű űzéséhez szükséges tulajdonságokra, pedig ezek nélkül nehéz az adott korosztályra vonatkozó képességszinteket megállapítani, amely segíthet a kiválasztásban.

Célok

A tanulmányunk célja az adott korosztályú kézilabdázók sportágspecifikus kiválasztásának zömmel objektív alapokon nyugvó folyamatának a bemuta-

tása, valamint a kapott eredmények felhasználásával a kézilabdázók felkészítésére vonatkozó edzésmódszertani tartalmak támogatása, amely lehetőséget teremthet majd a magas szintű sportági jártasság megszerzéséhez. A kutatásunk középpontjában a gyorsaság és a pontosság vizsgálata áll.

Köztudott, hogy a kézilabdázásban -és más csapatsportágakban is- a technikai elemek végrehajtási sebességének és pontosságának az eredményesség szempontjából kiemelt szerepe van. A helyzethez igazított megfelelő sebesség biztosíthatja a végrehajtás pontosságát. A vizsgálatunkban sportágspecifikus teszteken keresztül keresünk összefüggéseket a gyorsaság és a pontosság, valamint az ehhez kapcsolódó technikai végrehajtás között.

Feltételezésünk szerint az időkényyszer alatt végzett gyakorlatok esetében a három vizsgált összetevőben (átadás pontossága, célfelület eltalálása, illetve gól elérése, helyes technikai végrehajtás) elért eredmények rosszabbak, mint az időkényyszer nélkül mért eredmények.

Vizsgálatunkban szeretnénk rámutatni a gyorsaság és a pontosság ambivalenciájára, valamint érzékelteni a helyes technikai végrehajtáshoz szükséges megfelelő sebesség kialakításának fontosságát.

Módszerek

A kézilabdajáték alapvető technikai elemeinek alkalmazásakor nem elég az egyszerű helyes kivitelezés, a magas szintű sportteljesítmény eléréséhez többszöri eredményes végrehajtás szükséges, ezért a felmérés során összehasonlítottuk az időkényyszer nélküli (megyei mérések) és az időkényyszer mellett (regionális mérések) történő technikai gyakorlatokat az átlövő, valamint az irányító játékosok esetében.

A felmért gyakorlatok leírása:

- **Kapura lövés átlövéssel**

A feladat végrehajtáshoz szükséges eszközök az 1. ábrán látható módon kerülnek elrendezésre a gyakorlat végrehajtása közben.

Az átlövő pozícióban 12 méterre a kaputól elhelyezkedő labdás játékos kapura tör, a szabaddobási vonalnál indulócselt hajt végre a dobó kéz irányába, majd felugrással megcélozza a sarokban elhelyezett air bodyt a derékmagasság-jelzés vagy a felett. Ezt követően visszahelyezkedik a kiindulási pontra, és a talajról felvett másikkal – egy leütést követően – kapura (célkeretre) lövést hajt végre háromszor felugrással, kétszer pedig talajról kitámasztással, alsó, illetve felső elhajlással. Minden lövés után visszafut a középvonalig. A megyei szintű felmérések során ötször egy gyakorlatot végez, közben 3 perces pihenővel; a regionális felmérésnél pedig folyamatosan hajtja végre ötször a gyakorlatot időkényyszer alatt.

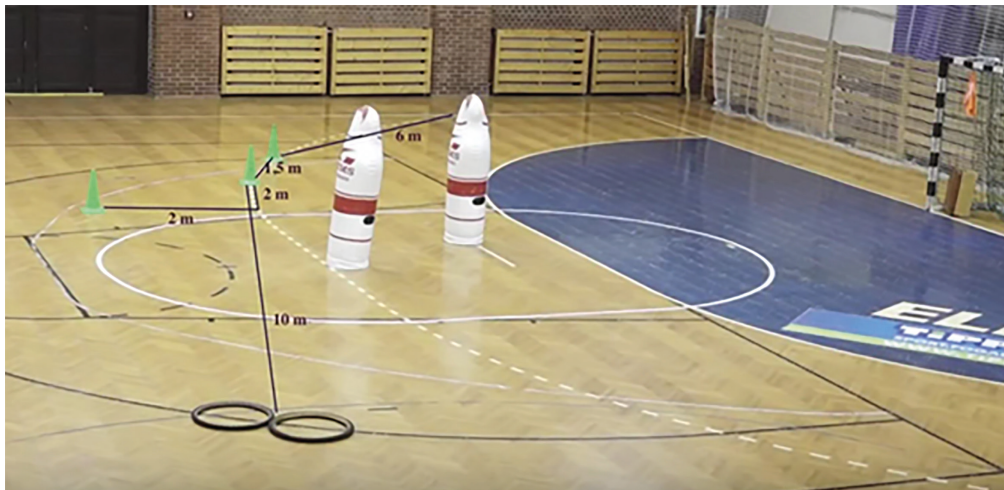

1. ábra: Kapura lövés átlövéssel

- **Cselezés technikája**

A feladat végrehajtáshoz szükséges eszközök az 2. ábrán látható módon kerülnek elrendezésre a gyakorlat végrehajtása közben.

A labdával a kezében, a kaputól 12 méterre, átlövő pozícióban elhelyezkedő játékos a szabaddobási vonalig kapura tör, ahonnan az ellenkező oldali átlövő pozícióban lévő társának passzol, aki két gumikarikában helyezkedik el. Ezt követően visszahelyezkedik, megkerüli a 11 méteren elhelyezett bóját, és a társtól visszakapott labdával lövőcselt hajt végre a szabaddobási vonalnál álló első air body mellett. Ezt követően egy labdaleütés után páros lábas indulócselt hajt végre a 7 méteren álló második air body előtt, és beugrással kapura lő, végül visszafut a középvonalig. A cselezést a játékosnak tudnia kell mindkét irányba végrehajtani. Az ismétlésszám, az időmérés és a pihenő megegyezik az előző gyakorlatnál leírtakkal.

2. ábra: A cselezés technikája

Az adatfelvételt egy négyfős megbízott munkacsoport végezte. Azonos körülmények között minden megyei, illetve regionális helyszínen a pálya mindenhol egységesen lett kimérve és felállítva. A szubjektivitást minimálisra csökkentették, mivel általában az azonos poszt gyakorlatainak megfigyelését azonos személy végezte.

A vizsgált korosztályban az MKSZ versenyrendszerében a 2016/17-es bajnoki évben 2075 játékos szerepelt mérkőzéseken. Közülük 1027 fő 2002-es és 1048 fő 2003-as születésű.

A megyei felmérésekre az egyesületi edzők javasolták a legjobb játékosait. Ezeket a felméréseket 2016 novemberében és decemberében végeztük el, amelyeken összesen 342 fiatal kézilabdázó felkészültségéről kaphattunk képet. (A fiúknál ilyen nagyságrendű átfogó vizsgálat, amelyben az érintett korosztály 16%-a részt vett volna, a korábbiakban nem volt.) A kapott eredmények alapján a legjobbnak ítélt 173 főt újabb, regionális szintű megmértetésre hívtuk be 2017 márciusában és áprilisában. Az itt legjobban teljesítők egy újabb, immár országos szinten bizonyíthatták tehetségüket (2017 májusában). A legjobbnak ítélt 60 játékos a Testnevelési Egyetem Sporttudományi és Diagnosztikai Laboratóriumában több szempont szerinti humánbiológiai méréseken vett részt (2017 szeptemberében).

A megyei és a regionális kiválasztókon több olyan játékos is volt, aki csak az egyik mérésen szerepelt, mert a másik alkalommal sérült volt, ezért kutatásban csak azok az átlövők és irányítók adatait vesszük figyelembe, akik mindkét teszten teljes értékű munkát tudtak végezni. Ezek száma összesen 62 fő (ez az összes felmért átlövő és irányító játékos 36%-a).

A két gyakorlatban az ötszöri ismétléssel a megfigyelt három-három összetevő a megyei és regionális szinteken is összesen 30-30 pontot ért a tökéletes végrehajtás.

A korosztály aktív sportolóinak száma					
2002-ben született		2003-ban született		Összesen	
1027		1048		2075	
Felmért sportolók száma					
megyei		regionális		országos	
szinten					
összesen	átlövő / irányító	összesen	átlövő / irányító	összesen	átlövő / irányító
342	171	173	75	60	29

1. táblázat: Sportolói létszám a 2016/17-es fiú serdülő kiválasztás folyamatában.

Eredmények

Az eredmények elemzésekor a minta leíró statisztikai elemzése során megállapítottuk, hogy az elérhető pontátlagok minden esetben rosszabbak voltak a második mérés alkalmával, mint az elsőnél, ahol még nem volt időkényszer.

		megyei mérés	regionális mérés
1. gyakorlat		átlag (szórás)	átlag (szórás)
	átadás pontossága	1,31 (0,97)	0,89 (0,93)
	célfelület eltalálása	1,47 (1,25)	0,85 (0,76)
	technika	4,19 (0,96)	3,56 (1,14)
2. gyakorlat			
	átadás pontossága	4,27 (0,81)	4,06 (1,02)
	célfelület eltalálása	3,93 (0,97)	3,82 (1,06)
	technika	3,48 (1,34)	2,85 (1,37)
összesen			
1+2. gyakorlat		18,66 (6,3)	16,05 (6,28)

2. táblázat: Az átlövők technikai felkészültségét vizsgáló feladatok mérési eredményei átlagainak és szórásainak időkényszer hatására bekövetkező változásai

A táblázat alapján látható, hogy a megyei méréseket követő regionális teszteken – ahol már időkényszer alatt végezték a gyakorlatokat – a játékosok által nyújtott eredmények átlagában minden vizsgált paraméter, ezáltal pedig az összteljesítmény tekintetében is csökkenés figyelhető meg. A számított szórásértékek különböző eltéréseket mutatnak – bizonyos paraméterek esetén nőtt, más esetekben csökkent az átlagtól való átlagos eltérés.

A két mérés során felvett adatokat nem csupán a teljesítményátlagok és szórások alapján hasonlítottam össze, hanem párosított egymintás t-próbával is kerestem az összefüggéseket. Ezen önkontrollós vizsgálat segítségével tanulmányozhatjuk, hogy történt-e változás az elért eredményekben, és ha igen, azok szignifikánsnak tekinthetők-e.

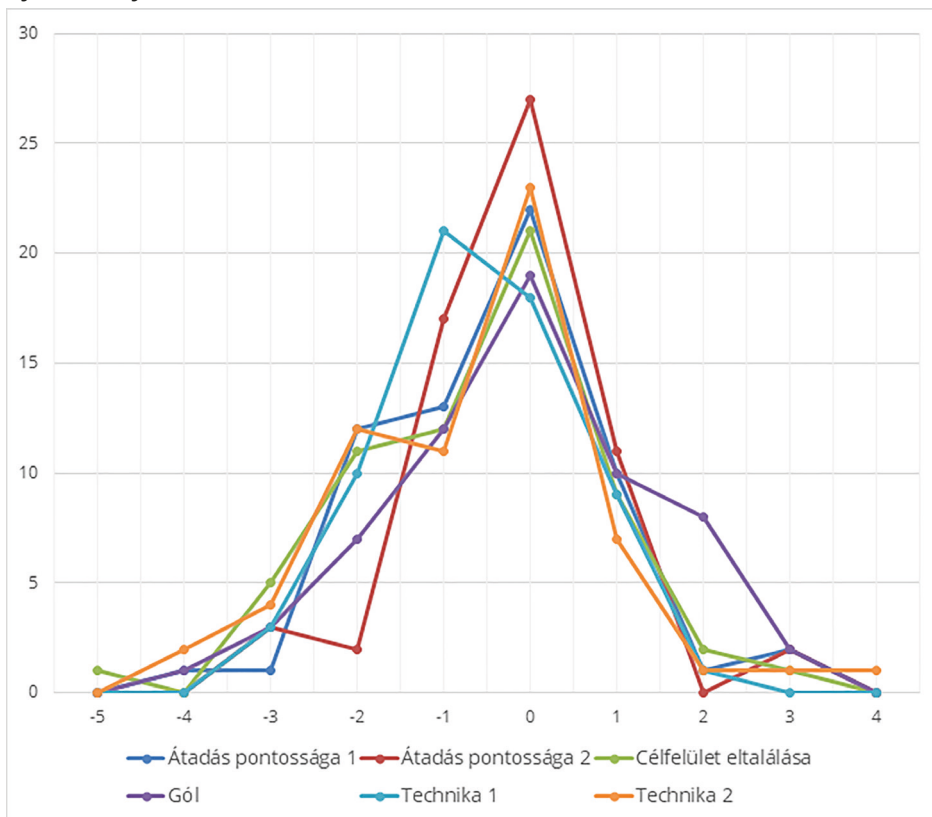
Párosított mintás t-próba								
	Párosított különbségek							
	átlaga	tapasz- talati szórása (Std. Dev.)	átlagainak szórása (Std. Err. of Mean)	95%-os konfidencia- intervallumának értéke		t értéke	Szabad- sági fokok száma	Szignifikancia- szint (kétoldali)
				Alsó	Felső			
1	átadás1_Rszum - átadás1_Mszum	-4194	1,3250	1,683	-7,558	-,0829	61	,015*
2	átadás2_Rszum - átadás2_Mszum	-2097	1,1328	1,439	-4,973	,0780	61	,150
3	célfel1_Rszum - célfel1_Mszum	-6129	1,4526	1,845	-9,818	-,2440	61	,002**
4	gól2_Rszum - gól2_Mszum	-1129	1,5269	1,939	-5,007	,2748	61	,563
5	tech1_Rszum - tech1_Mszum	-6290	1,1196	1,422	-9,134	-,3447	61	,000**
6	tech2_Rszum - tech2_Mszum	-6290	1,5066	1,913	-1,0116	-,2464	61	,002**
7	R1szum - M1szum	-1,6613	2,5346	3,219	-2,3050	-1,0176	61	,000**
8	R2szum - M2szum	-,9516	2,4523	3,114	-1,5744	-,3288	61	,003**

* szignifikáns (p<0,05) ** erősen szignifikáns (p<0,01)

3. táblázat: Az átlövők technikai felkészültségét vizsgáló feladatok mérési eredményeiben az időkényyszer hatására bekövetkező változások összefüggéseinek elemzése

(Magyarázat: az 1–6. sorban a részpontszámok megyei és regionális eredményeinek különbségeit, a 7–8. sorban a három összetevő által megadott összpontszámok eredményeinek eltérését tükrözik.)

Amint a fenti táblázatból is látszik, az 1. és a 2. technikai gyakorlat során mért eredményesség a második mérés alkalmával romlott, ebben igen erős szignifikancia volt kimutatható (7. és 8. sor). Megvizsgáltuk továbbá külön-külön az egyes összetevők változásának összefüggéseit is, ennek során tapasztalható volt, hogy a technikai végrehajtás mindkét gyakorlatnál gyengébb minőséget okozott – igen erős szignifikanciát mutatva, hasonlóan az első gyakorlatban a célfelület eltaláláshoz (5–6. és 3. sor). Az első gyakorlatban az átadás pontossága szignifikáns mértékben csökkent (1. sor). A második gyakorlatban az átadás pontossága és a gól elérése tekintetében nem volt szignifikáns az összefüggés az időkénszer nélküli és az időre történő végrehajtás között (2. és 4. sor). Ennél a gyakorlatnál sokkal közelebb helyezkedett el a játékos társ, akinek a labdát kellett passzolni (10 méter), és a kapussal szembeni ziccer lövése sem okozott nagy problémát a végrehajtásban, tehát már az első mérésnél is lényegesen jobb eredmények születtek e tekintetben, így az időkénszer hatására is kisebb mértékű volt a romlás a teljesítményekben.

3.ábra: A játékosok által a megyei és a regionális felmérésen elért pontszámok közötti különbségek az egyes szempontok tekintetében

Az ábra azt mutatja, hogy a különböző paraméterek szerint hány játékos esetében fordult elő adott pontszámú csökkenés vagy növekedés. Az eltérések a mérések során -5 és +4 közötti értékeket vettek fel.

Megbeszélés

A Magyar Kézilabda Szövetség szakmai programjaiban 2016 előtt ilyen mérvű sportágspecifikus átfogó vizsgálat még nem szerepelt a kiválasztás vonatkozásában. Az elmúlt időszak eredményei megerősítenek bennünket abban, hogy a kiválasztástól a beválásig vezető úton a sportolók folyamatos mérése, monitorozása segítség lehet az edzők számára a fejlesztés aktuális irányának és módszertanának alkalmazásában.

Korábbi megállapítások alapján tudhatjuk, hogy a legtöbb sportág eredményességét a gyorsaság és a pontosság határozza meg, ez igaz a kézilabdázásra is. Ez a két jellemző viszont általában fordítottnak jelentkezik a sportcselekvések viszonylatában: minél jobban igyekszik a sportoló gyorsan végrehajtani a cselekvését, annál pontatlanabbá válik; és igaz ez fordítva is: ha nagyobb precizitásra törekszik, akkor a mozgása lassabbá válik. A kutatás eredményei még jobban alátámasztják a különböző korosztályokra vonatkoztatott aktuális képességek fejlesztésének az összehangolását.

Ez pedig kiemelten értendő az adott technikai szinthez igazított optimális végrehajtási sebesség megtalálásához, amely záloga lehet az eredményességnek is.

A kiválasztás szempontjából pedig azokat a játékosokat kell megtalálni, akiknél az időkénszer alatti teljesítmény romlás nem, vagy csak kis mértékben jelentkezik.

Felhasznált szakirodalom

Bíróné Nagy Edit, Bognár József, Farkas Judit, Gombocz János, Hamar Pál, Kovács Attila Tamás, Mészáros János, Ozsváth Károly, Rétsági Erzsébet, Rigler Endre, Salvara, I. Marina, Szabó Béla, Tihanyiné Hős Ágnes, Vináné Kokovay Ágnes (2011): Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sportpedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához. Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Dialóg Campus Kiadó – Nordex Kft.

Bognár József (2010): Pedagógiai és sportpedagógiai ismeretek. Jegyzet az OKJ-s sportszakemberképzés számára. Önkormányzati Minisztérium, Budapest.

Bognár József, Géczai Gábor, Révész László, Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella, Koltai Miklós, Vincze Géza (2009): Magyarországi csapatsportok tehetségkiválasztásának összehasonlítása In: Bognár, J (szerk.) Tanulmányok a kiválasztás és a tehetséggondozás köréből. Budapest, Magyarország: Magyar Sporttudományi Társaság, 237-248.

- Bognár J, Trzaskoma-Bicsérdy G, Révész L. (2009): Az élsport, sporttehetség, tehetséggondozás In: Szatmári, Zoltán (szerk.) Sport, életmód, egészség, Budapest, Magyarország : Akadémiai Kiadó, 711-733.
- Bognár J, Trzaskoma-Bicsérdy G, Révész L, Géczi G. (2006): A szülők szerepe a sporttehetség-gondozásban. *Kalokagathia*, 44, 1-2. pp. 86-95.
- Juhász István (2017): Akézilabdázók felkészítésének edzésméleti összefüggései. *Líceum Kiadó*, Eger
- Juhász István, Marczinka Zoltán, Ökrös Csaba, Papp György, Varga József, Zsiga Gyula (2017): Korosztályos képzési kézikönyv. *Kék Európa Stúdió*, Budapest
- Juhász István, Müller Anetta, Boda Eszter, Biró Melinda (2017): A „Kézilabda az iskolában” című iskolai program ismertetése és hatásának vizsgálata a tanulók motorikus teljesítményeire. Magyar Edző, 2
- Nádori László (1995): Sportelmélet és módszertan. *JPTE Testnevelési és Sporttudományi Intézet*, Pécs
- Nagy György, Báthori Béla, Makszin Imre (1992): Mérési és számítási módszerek a testnevelésben. *Tankönyvkiadó*, Budapest.
- Závoti József (2010): Matematikai statisztikai elemzések. *Nyugat-magyarországi Egyetem*, Sopron.
- Révész László, Bognár József, Géczi Gábor, Benczenleitner Ottó (2005): Tehetség meghatározás, sportágválasztás és kiválasztás három egyéni sportágban. Magyar Sporttudományi Szemle, 4. 17–24.
- Révész László, Bognár József, Géczi Gábor (2007): Kiválasztás, tehetség és pedagógiai értékek az úszásban. Új Pedagógiai Szemle, 4. 45–53.
- Révész László (2008): A tehetséggondozás, a kiválasztás és a beválás néhány kérdésének vizsgálata az úszás sportágban. Doktori értekezés, Semmelweis Egyetem Budapest.
- Rigler Endre (1987): Az emberi mozgás reprodukálhatósága és teljesítmény-állandósága. (Részlet a szerző kandidátusi értekezéséből) A Testnevelési Főiskola Közleményei. 1. sz. melléklet. 3–96.